
POLYSEMANTIC PREPOSITION *OF* IN THE BULGARIAN LANGUAGE – MODULE OF EXERCISES IN BULGARIAN FOR GREEK MEDICAL STUDENTS

Mariya Genova

Department of Languages and Specialized Training – Bulgarian Language Section, Medical University of Plovdiv, Bulgaria, mgenova60@abv.bg

Abstract: The main goal of teaching Bulgarian to foreign medical students is to achieve communicative competence, i.e. to create skills for language communication in a medical clinic, related to the study of clinical specialties. The need for direct communication with patients in real environment in Bulgarian hospitals is the starting point in selection of lexical material and grammatical structures included in the textbooks. The author of the article offers a module of exercises, the aim of which is correct mastering of prepositions in the Bulgarian language at an early stage of learning /A1-A2/. The emphasis is on the polysemantic preposition *of*. Its use is associated with the expression of different types of grammatical relations and students "face" a number of language cases. The observations on the function of the preposition *of* in the Bulgarian language are made in comparison with the Greek language.

The ability to see common features in these two languages and to highlight specific differences allows medical students to successfully master certain grammatical structures that underlie the everyday use of the language and provide optimal upgrading of knowledge in the next stage of learning.

The establishment of the preposition *of* at adverbial complement and possessive constructions is the most distinctive feature of Bulgarian analytics. Unlike the Greek language, in which possessiveness is expressed synthetically /through case constructions /, in the Bulgarian language the preposition *of* is one of the possibilities for denoting possession.

A characteristic syntactic feature of a scientific text is the prepositional combinations and the preposition does not have the highest frequency / appearance *of* the first symptoms, inflammation *of* the iris, frequency *of* the disease, liver damage, validation *of* vaccines, taking anamnesis, etc.

The analysis of the types of errors related to the unmotivated use of the "problematic" preposition, its omission or its incorrect replacement with other prepositions, allows the creation of a module of purposeful exercises for overcoming them.

In this way it becomes possible to "transfer" model communication in a classroom in correct /free/ communication with real patients and to describe a real clinical picture.

The author is convinced that the proposed exercises would help medical students in mastering the Bulgarian language for medical purposes.

Keywords: grammatical structures, prepositions, possessiveness, scientific, text, communication.

ПОЛИСЕМАНТИЧНИЯТ ПРЕДЛОГ *НА* В БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК – МОДУЛ ОТ УПРАЖНЕНИЯ ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК ЗА ГРЪЦКИ СТУДЕНТИ МЕДИЦИ

Mariya Genova

Department of Languages and Specialized Training – Bulgarian Language Section, Medical University of Plovdiv, Bulgaria, mgenova60@abv.bg

Резюме: Основна цел на изучаването на български език от чуждестранни студенти медици е постигането на комуникативна компетентност, т.е. създаване на умения за езикова комуникация в медицинска клиника във връзка с изучаването на клиничните специалности.

Необходимостта от непосредствено общуване с пациенти в реална среда в болничните заведения в България е отправна точка при подбора на лексикалния материал и граматичните структури, включени в учебните помагала.

Авторът на статията предлага модул от упражнения, чиято цел е в един ранен етап на обучение (A1–A2) коректно усвояване на предлозите в българския език. Акцентът е поставен върху полисемантичния предлог *на*.

Употребата му е свързана с изразяване на различен тип граматични отношения и "изправя" обучаемите пред редица езикови казуси. Наблюденията върху функцията на предлога *на* в българския език са направени в съпоставителен план с гръцки език. Способността да се „видят“ общите черти в двата езика и да се

откроят специфичните разлики, позволява на студентите медици успешно да овладеят определени граматични структури, които са в основата на всекидневната употреба на езика и осигуряват оптимално надграждане на знанията в следващия етап на обучение.

Установяването на предлога *на* при дателно допълнение и при притежателни конструкции е най-отличителната черта на българския аналитизъм. За разлика от гръцкия език, при който *посесивността* се изразява синтетично (чрез падежни конструкции), в българския език предлогът *на* е една от възможностите за означаване на притежание.

Характерна синтактична особеност на научния текст са предложните съчетания и именно предлогът *на* е с най-голяма фреквентност – поява *на* първите симптоми, възпаление *на* ириса, честота *на* заболяването, увреждане *на* черния дроб, утвърждаване *на* ваксините, снемане *на* анамнеза и др.

Анализът на типовете грешки, свързани с немотивираната употреба на „проблемния“ предлог, пропускането му или неправилната му замяна с други предлози, позволява създаването на модул от целенасочени упражнения за преодоляване им.

По този начин става възможно „пренасянето“ на общуването по модел в клас в коректно (свободно) общуване с пациенти и описване на реална клинична картина.

Авторът е убеден, че предложените упражнения биха подпомогнали студентите медици в овладяването на българския език за медицински цели.

Ключови думи: граматични структури, предлози, посесивност, научен текст, комуникация

1. УВОД

В процеса на овладяване на българския език от чуждестранни студенти медици един от основните проблеми е намирането на ефективни практики в преподаването, осигуряващи относително бързо адаптиране към новата езикова среда и създаване на умения за успешна комуникация в клиничната практика. Предлозите са една от най-полисемните категории, което обективно води до трудности при осмислянето и употребата им от чужденците. Целите на тази статия се свързват с наблюдения върху семантиката и функцията на предлога *на* в българския език и извеждане на конкретни „правила“ за коректното му усвояване от студенти, изучаващи български език в българска езикова среда. Езиковата компетентност на обучаемите (фоновите знания, свързани със структурите на езиковата система) са основа, която позволява отделните граматически единици да се поднасят с примерни (съпоставителни) модели на различни равнища. Вниманието върху приликите/разликите във функционирането на дадена граматична единица създава възможност чрез специфични упражнения в един относително ранен етап да се преодоляват грешки, свързани с преноса на конструкции от родния език (респективно гръцки или овладян чужд език – най-често това е английски). Обикновено обучението по медицина на чуждестранни студенти в България се провежда на английски език.

В изложението се разглеждат основните позиции, „изискващи“ употреба/неупотреба на полисемантичния предлог *на* в българския език в съпоставителен план с гръцки език. Българският и гръцкият език принадлежат към балканския езиков ареал и споделят множество общи граматични особености. Способността да се „видят“ общите черти в двата езика и да се открият специфичните разлики, позволява на гръцките студенти медици успешно да овладеят определени граматични структури, които са в основата на всекидневната употреба на езика и осигуряват оптимално надграждане на знанията в следващия етап на обучение.

2. „ПРОБЛЕМНИЯТ“ ПРЕДЛОГ НА В БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК– СПЕЦИФИКИ НА УПОТРЕБАТА (МОДУЛ ОТ УПРАЖНЕНИЯ ЗА СТУДЕНТИ МЕДИЦИ)

Терминът предлог (от лат. *praepositio*) означава дума, стояща пред друга дума, към която се отнася. Предлозите нямат собствено ударение и образуват една акцентна цялост заедно със следващата дума. В утвърдените дефиниции на понятието се открояват няколко характеристики, присъщи на този клас думи. „Предлозите са неизменяеми части на речта, които се слагат пред имена или наречия и заедно с тях сочат място, време, начин на действие, количество, причина и т.н.“ (Триандафилидис, 1999).

„Предлозите изразяват отношения между явления, означени с имена, което съвпада със семантичното съдържание на морфологичната категория падеж. Следователно предлогът е служебна част на речта, която изпълнява предимно морфологични функции.“ (Кущаров, 1999).

Стоянов определя предлозите като „неизменяеми думи, които изразяват синтактичните отношения на зависимост между членовете на изречението или словосъчетанието“. Той подчертава, че значението им не може да се разглежда извън словосъчетанието – „всяко частно значение на предлога зависи от контекста и от значението на съчетаващите се думи.“ (Стоянов, 1983).

Особено важно значение придобиват предлозите в аналитичните езици, както е и българският. Аналитизмът поставя българския език в особена позиция сред останалите славянски езици, (както и спрямо гръцкия), в които синкретизмът при именната система е запазен. „Установяването на предлога *на* при дателно допълнение и при притежателни конструкции е най-отличителната черта на българския аналитизъм“. (Стоянов, 1983).

Класификацията на предлозите по значение определено създава затруднения, защото повечето предлози са полифункционални. „Първоначалната им функция е пространствена, но по-късно се развиват и други функции“. (Куцаров, 1999).

Предлогът *на* е най-често употребяваният български предлог, тъй като е натоварен с най-многобройни и най-абстрактни значения. Според морфологичния си строеж той е първичен, морфологически неразчленим, принадлежащ към най - старите пластове на лексиката.

Авторът не се спира на „особената“ семантична еволюция на предлога *на*, а посочва позициите на употреба на предлога в съвременния български език. Акцентът е поставен върху позициите (отношенията) с най-голяма честота и в най-пряка връзка с речевата практика на студентите медици.

- **Пространствени отношения** – посочва място, в чиито предели или върху чиято повърхност се проявява дадено действие.

Аз живея на улица „Свобода“ №45.

Μένω στην οδό „Svoboda“.

Апартаментът се намира на *третия етаж*.

Το διαμέρισμα βρίσκεται στο *τρίτο όροφο*.

Близко до университета, на *ъгъла*, има аптека.

Κοντά στο πανεπιστήμιο, στη *γωνία*, υπάρχει ένα φαρμακείο.

Резултатите от PCR са на *бюрото*.

Τα αποτελέσματα του PCR βρίσκονται στο *γραφείο*.

И в гръцкия език предлогът *σε* (σ') – *на*, е един от най-разпространените по употреба и един от най-честите изразители на локативни отношения (място и време). Пише се слято с определителния член, като „ε“ изпада.

- **Направление, посока на действие**

Времето е хубаво и отивам на *плажа*.

Ο καιρός είναι καλός και πάω στην *παραλία*.

Отивам на *театър/на кино/на разходка*.

Πάω θέατρο/ *σινεμά/ βόλτα*.

Отивам на *изпит*.

Πάω να *δώσω* *εξετάσεις*

Отивам на *упражнения по анатомия*.

Πηγαίνω σε *μαθήματα* *ανατομίας*.

Сутрин ходя на *лекции*.

Πηγαίνω σε *διαλέξεις* *το πρωί*.

Обикновено направлението на действието е подчинено на някаква цел и обектът няма пространствено значение.

Утре ще ходя на *преглед в болницата*.

Αύριο θα πάω στο *νοσοκομείο* *για* *εξετάσεις*.

- **Темпорални отношения** – отбелязване на дати, разположение във времето, срок от време, насоченост на действието към даден момент и др.

Родена съм на *10.10.2000 година*.

Γεννήθηκα στις *10* *Οκτωβρίου* *2000*.

Трябва да дойдете на *преглед на 20 ноември*.

Πρέπει να *έρθετε* *για* *εξέταση* *στις* *20* *Νοεμβρίου*.

Трябва да вземате антибиотика на *всеки 6 часа*.

Πρέπει να *παίρνετε* *το* *антиβιοτικό* *κάθε* *6* *ώρες*.

На другия ден тръгнах за България.

Την επόμενη *μέρα* *έφυγα* *για* *τη* *Βουλγαρία*.

От време на *време* имам болки в стомаха.

Κατά *καιρούς* *έχω* *πόνους* *στο* *στομάχι*.

- **Отношение за количество** – означаване на възраст

На колко години си?

Πόσο *χρονών* *είσαι*;

Аз съм на *19 години*.

Είμαι *19* *ετών*;

На каква възраст е пациентът?

Πόσο *χρονών* *είναι* *ο* *ασθενής*;

Пациентът е на *75 години*.

Ο *ασθενής* *είναι* *75* *ετών*;

*В речевата практика на студентите една от най-често срещаните грешки е пропускането на предлога *на* в конструкции, изразяващи дати или възраст. „Обичайният“ отговор е „Аз съм 19 години. Роден съм 5 август“ и др.

- **Непряко допълнение** (в съчетание със съществително име или с друга дума със субстантивно значение).

Лекарят даде рецептата на *пациента*.

Ο *γιατρός* *έδωσε* *τη* *συνταγή* *στον* *ασθενή*.

Дадохте ли лекарствата на *болния* в трета стая?

Δώσατε *το* *φάρμακο* *στον* *ασθενή* *στο* *τρίτο* *δωμάτιο*.

*След предлога *σε* в гръцкия се употребява винителен падеж, но в българския предлогът *на* превръща допълнението в косвено. На български е непряко допълнение.

На кого?

На болния.

Харесваш ли *трилъри*?

Σας *αρέσουν* *τα* *θρίλερ*;

На мене ми харесват старите криминални филми. *Μου* *αρέσουν* *οι* *παλιές* *εγκληματικές* *ταινίες*.

Харесват ми старите криминални филми.

Непрякото допълнение в гръцки се изразява чрез родителен падеж, който реално съответства на българския дателен в тази позиция.

➤ **Отношение на притежание /принадлежност/ – посесивност.**

За разлика от гръцкия език, при който *посесивността* се изразява синтетично (чрез падежни конструкции), в българския език предлогът *на* е заменил падежната флексия родителен падеж при означаване на притежание (*кабинетът на лекаря*).

Чрез структури за притежание, включващи предлога *на*, могат да се изразят различни отношения от действителността. Напр. родствени връзки – *синът на Вера, майката на детето, родителите на децата*; обществени отношения между притежателя и обекта на притежанието – *личният лекар на семейството, учителката на Йоана, колегата на Атанас*; юридическа собственост – *къщата на Иванови, парите на хората, велосипедът на детето*; „цялото“ и неговите части – *ръцете на жената, очите на детето, страниците на книгата*; вътрешно присъщи белези на лице или предмет – *любовта на майката, всеотдайността на лекаря, красотата на цветята* и др.

Изследванията на пациента са добри.

Οι εξετάσεις του ασθενούς είναι καλές.

καλές.

Грипът е остра инфекция на дихателните пътища.

Η γρίπη είναι μια οξεία λοίμωξη του αναπνευστικού.

Раната е нарушение на целостта на кожата.

Η πληγή είναι παραβίαση της ακεραιότητας του δέρματος.

➤ **Предложни изрази с *на***

„Предложните изрази са групи от две или повече думи, които притежават смислово единство и изпълняват ролята на предлози.“(БАН 1983). Имат характер на устойчиви словосъчетания и изразяват абстрактни отношения– причина, следствие, заключение. Предлогът *на* „присъства“ в редица предложни изрази, чиято употреба в научните текстове е широко застъпена. Напр. *въз основа на, с оглед на, подобно на, по повод на, в изпълнение на, по отношение на, благодарение на* и др.

Въз основа на направените изследвания ще бъде поставена диагноза.

Използването на изрази от този тип в комуникацията предполага по-високо ниво на владеене на българския език и затова те не са включени в комплекса упражнения, предназначен за ниво(A1 – A2).

Предложени са следните упражнения:

1. Изберете необходимия предлог

Всеки понеделник ходя *на/в* университета.

Вчера бях *в/на* лекции в пета аудитория.

Обичам да ходя *в/на* фитнес рано сутринта.

Обикновено уча за изпитите *в/на* библиотеката.

Трябва да отидем *в/на* книжарницата.

2. Поставете предлога *на*, където е необходимо.

Аз съм 20 години. А ти?

Ще ходиш ли кафе в събота?

Можеш ли да свириш пиано?

Ходиш ли ски през зимата?

.....коя улица живееш?

..... диета ли си?

3. Преведете на български

Πόσο χρονών είσαι;

Γεννήθηκα στις 6 Μαΐου.

Τηλεφώνησα στη μητέρα μου

Οι γονείς του παιδιού είναι γιατροί.

Τα μάτια του παιδιού είναι μπλε.

4. Продължете изреченията с подходящи съществителни.

Студентите са на

Рентгеновата снимка е на

Измръзването е увреждане на

Медицинската сестра постави ваксината на
Превръзката на трябва да се смени.
Обездвижването на е задължително.
Стойностите на са нормални.

5. **Включете словосъчетанията във въпросителни изречения:** място на болката, интензитет на болката, характер на болката, продължителност на болката
6. **Поставете предлозите в текста.**
Причините липса ефект на антибиотичната терапия могат да бъдат: грешен избор препарат, неправилно определен причинител, развитие резистентност, медикаментът не достига до мястото на инфекцията, имунен дефицит пациента.
7. **Поправете грешките при употребата на предлозите в текста.**
Части в човешкото тяло
Костите в главата изграждат черепа. На черепа се намира мозъкът, а в устната кухина – зъбите и езикът. В главата са разположени важни сетивни органи. Това са очите, ушите, носът, и езикът.
8. **Поставете необходимите фрази.**
При снемане на анамнеза лекарят трябва да изясни:
начало;
описание;
поява;
локализация;
връзка с други симптоми;

3. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Анализът на типовете грешки, свързани с немотивираната употреба на „проблемния“ предлог, пропускането му или неправилната му замяна с други предлози, позволява целенасочена работа за преодоляване им. По този начин става възможно „пренасянето“ на общуването по модел в клас в свободно общуване с реални пациенти клинична среда.

Авторът е убеден, че предложените упражнения биха подпомогнали студентите медици в овладяването на българския език за медицински цели.

ЛИТЕРАТУРА

- Димитрова, М., Динева-Мулешкова, М. и кол. (2018). *Български език за чужденци*, МУ – Пловдив, ДЕСО, Секция по български език, Пловдив, Студио 18
- Κλαίρης, Χρ., & Μταμплиνιώτης, Γ. (1999). *Γραμματική της νέας ελληνικής*. Π. Αθήνα, 1999
- Кръпова, Ил. (2017) *Бележки върху предикативната посесивност в българския език*. Международна юбилейна конференция на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ (София, 15 – 16 май 2017 година)
- Куцаров, Ив. (2007) *Теоретична граматика на българския език. Морфология*. Пловдив: Университетско издателство „Паисий Хилендарски“
- Куцарова, Анд. и кол. (2018). *Български език за чужденци. Специализиран учебник за медици*, МУ – Пловдив, Сайпрес, Пловдив
- Кючукова, Р. (2019). *Мотивация при усвояване на първи и втори език*. Български език и литература, 4/2019.
- Μταμплиνιώτης, Γ. (2006). *Μικρο λεξικο της νεας ελληνικης γλωσσας*, Αθήνα.
- Ницолова, Р. (2008). 2008. *Българска граматика. Морфология*. София: УИ „Св. Климент Охридски“, Сотиров, П. (2018). „Новият лингвистичен ред“ в България и преподаването на българския език в чужбина, „Езиков свят“, т. 16, кн. 1, 67–73.
- Стефанова, Кр. (2013), *Посесивността в българския език – типологичен аспект*. Проект „Изграждане и развитие на научен потенциал. Филологически център за докторанти“ – ЮЗУ „Неофит Рилски“, Благоевград, България
- Хаджиева, Е., Влахова, Р. и кол. (2016). *Нова практическа граматика на българския език за чужденци*. София: ИК „Гутенберг“